

KELM

KNOWLEDGE • EDUCATION • LAW • MANAGEMENT
NAUKA • OŚWIATA • PRAWO • ZARZĄDZANIE

№ 4 (72) / 2025

© SCIENTIFIC ISSUE OF
KNOWLEDGE, EDUCATION, LAW AND MANAGEMENT

All materials published in this issue are based on scientific researches and are, mainly,
the parts of Ph.D processes

SPIS TREŚCI

CONTENTS

EDUCATION/PEDAGOGY

Olena Kovalenko

ORCID ID: 0000-0002-5957-7256

KOMPETENCJE PRAWNE DYREKTORA PLACÓWKI WYCHOWANIA
PRZEDSZKOLNEGO JAKO KATEGORIA PEDAGOGICZNA..... 3LEGAL COMPETENCE OF THE DIRECTOR OF A PRESCHOOL
EDUCATIONAL INSTITUTION AS A PEDAGOGICAL CATEGORY..... 3**Diana Romaniuk**

ORCID ID: 0000-0002-8168-8729

BADANIA NAUKOWE STUDENTÓW KIERUNKU „FILOLOGIA”
W PERSPEKTYWIE ICH PRZYGOTOWANIA DO WOŁONTARIATU..... 10SCIENTIFIC RESEARCH OF STUDENTS SPECIALIZING IN «PHILOLOGY»
IN THE PERSPECTIVE OF THEIR PREPARATION FOR VOLUNTEERING..... 10**Olena Stepanenko**

ORCID ID: 0000-0003-0887-5808

EWOLUCJA METODYKI NAUCZANIA LITERATURY OBCEJ NA UKRAINIE:
OD POCZĄTKÓW DO WSPÓŁCZESNYCH TRENDÓW..... 16THE EVOLUTION OF FOREIGN LITERATURE TEACHING METHODOLOGY
IN UKRAINE: FROM ORIGINS TO MODERN TRENDS..... 16

CULTURE AND ART

Petro Krul

ORCID ID: 0000-0003-3228-8232

STYL NARODOWY UKRAIŃSKIEJ MUZYKI INSTRUMENTALNEJ I CÉCHOWEJ:
POCZĄTKI HISTORYCZNE..... 21NATIONAL STYLE OF UKRAINIAN INSTRUMENTAL AND GUILD MUSIC:
HISTORICAL ORIGINS..... 21**Oksana Semenets**

ORCID ID: 0000-0003-0730-304X

CÉCHY TWÓRCZOŚCI WOKALNEJ STEFANII IWANOWNY
TURKEWICZ-LISOWSKIEJ-LUKIANOWICZ..... 26FEATURES OF THE VOCAL CREATIVITY OF STEPHANIA IVANIVNA
TURKEVICH-LISOVSKAYA-LUKIYANOVYCH..... 26**Yan Le**

ORCID ID: 0009-0001-5672-1224

ZJAWISKA SYNKRETYCZNE WE WSPÓŁCZESNEJ CHIŃSKIEJ SZTUCE
WIOLONCELOWEJ: DO PROBLEMU INTERAKCJI MUZYKI, FILOZOFII
I MALARSTWA..... 32SYNCRETIC PHENOMENA IN CONTEMPORARY CHINESE CELLO ART:
ON THE PROBLEM OF THE INTERACTION BETWEEN MUSIC, PHILOSOPHY,
AND PAINTING..... 32

HUMANITIES

Mariia Bobos

ORCID ID: 0009-0007-3395-1231

ASPEKT PŁCI W KONTEKŚCIE BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNO-EKONOMICZNEGO MATEK SAMOTNIE WYCHOWUJĄCYCH SIĘ W SPOŁECZNOŚCIACH WIEJSKICH: LOKALNE NARZĘDZIA WSPARCIA I ZATRUDNIENIA.....	42
GENDER DIMENSION OF THE SOCIO-ECONOMIC SECURITY OF SINGLE MOTHERS IN RURAL COMMUNITIES: TOOLS OF LOCAL SUPPORT AND EMPLOYMENT.....	42

Andrii Zhuk

ORCID ID: 0000-0001-6799-8977

DIAKONIA KOŚCIOŁA GRECKOKATOLICKIEGO JAKO SŁUŻBA BLIŹNIM W WARUNKACH WOJNY.....	49
DIAKONIA OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH AS SERVICE TO ONE'S NEIGHBOR IN TIMES OF WAR.....	49

Roman Zvarych

ORCID ID: 0000-0003-3936-3602

WSCHODNIA MAŁOPOLSKA W OKRESIE ODBUDOWY PAŃSTWA POLSKIEGO (1918–1920).....	53
EASTERN LITTLE POLAND DURING THE RESTORATION OF THE POLISH STATE (1918–1920).....	53

Ivan Ilyin

ORCID ID: 0009-0006-3760-6796

HEROIZACJA ZBRODNIARZY WOJENNYCH: WYMIAR SPOŁECZNO-KULTUROWY I FILOZOFICZNO-ANTROPOLOGICZNY.....	61
HEROIZATION OF WAR CRIMINALS: SOCIO-CULTURAL AND PHILOSOPHICAL-ANTHROPOLOGICAL DIMENSIONS.....	61

Yulia Korotkova

ORCID ID: 0000-0002-6930-9730

Karina Bortun

ORCID ID: 0000-0003-1223-347X

ZWIEKSZANIE ZAINTERESOWAŃ POZNAWCZYCH PRZYSZŁYCH PRAWNIKÓW POPŘEZ WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII INTERAKTYWNYCH I ZASOBÓW ELEKTRONICZNYCH.....	69
INCREASING THE COGNITIVE INTEREST OF FUTURE LAWYERS THROUGH THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES AND ELECTRONIC RESOURCES.....	69

Liliia Kostych

ORCID ID: 0000-0001-9619-6359

INTERPRETACJA I RODZAJE KONSTRUKCJI ZAIMKOWYCH.....	80
INTERPRETATION AND TYPES OF PRONOUN CONSTRUCTIONS.....	80

Iryna Ovchar

ORCID ID: 0009-0008-8310-170X

Yuliia Ovchar

ORCID ID: 0009-0003-9412-699X

WZMOCNIENIE PODMIOTOWOŚCI UKRAINY POPŘEZ NEGOCJACJE STANOWISK W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO UE I ZAPRZESTANIA DZIAŁAŃ WOJENNYCH.....	85
STRENGTHENING UKRAINE'S SUBJECTIVITY THROUGH NEGOTIATING POSITIONS ON EU ACCESSION AND CESSATION OF HOSTILITIES.....	85

Olena Pokhyliuk

ORCID ID: 0000-0003-2786-4055

Olha Kasianenko

ORCID ID: 0009-0005-9077-6850

KOMPRESJA SKŁADNIOWA W MOWIE POETYCKIEJ WIKTORA KRUPKI.....92

SYNTACTIC COMPRESSION IN VIKTOR KRUPKA'S POETIC SPEECH.....92

Anastasiia Prystash

ORCID ID: 0000-0001-6146-4181

TWÓRCA ORIENTALNEJ IDEOLOGII KONTYNENTU, A NIE WYSPY:
DZIEŁO ANTARY IBN SZADDADA W RECEPCJI AGATHANGELA KRYMSKIEGO.....98THE BUILDER OF A CONTINENTAL, NOT INSULAR, ORIENTAL IDEOLOGY:
THE WORKS OF ANTARAH IBN SHADDAD IN THE RECEPTION
OF AGATHANGEL KRYMSKYI.....98**Yaroslav Trykashnyi**

ORCID ID: 0000-0001-7784-877X

DOKUMENTY Z KOŃCA XVIII – PIERWSZEJ POŁOWY XIX WIEKU Z ARCHIWUM
S.G. BARANA-BUTOWICZA (1877–1944).....104DOCUMENTS OF THE LATE XVIII TH – FIRST HALF OF THE XIX TH CENTURIES
FROM THE ARCHIVE OF S.G. BARAN-BUTOVYCH (1877-1944).....104**SOCIAL AND BEHAVIORAL SCIENCES****Mariia Hrechanyk**

ORCID ID: 0000-0003-1650-3692

PRZYWIĄZANIE JAKO INTERSUBIEKTYWNA PODSTAWA
PSYCHOTERAPII INDYWIDUALNEJ.....109

ATTACHMENT AS AN INTERSUBJECTIVE BASIS OF INDIVIDUAL PSYCHOTHERAPY.....109

JOURNALISM**Ellina Tsykhovska**

ORCID ID: 0000-0002-2524-9991

AGENDA UNIAN W KSZTAŁTOWANIU WIZERUNKU DRONÓW „BAYRAKTAR”:
ANALIZA IŁOŚCIOWA I JAKOŚCIOWA NAGŁÓWKÓW.....116UNIAN'S AGENDA SETTING IN SHAPING THE IMAGE OF BAYRAKTAR DRONES:
QUANTITATIVE AND QUALITATIVE ANALYSIS OF HEADLINES.....116**LAW****Maryna Burdonosova**

ORCID ID: 0000-0003-1050-6892

KATEGORIA WOLNOŚCI W FILOZOFII, JURYSPRUDENCJI I SOCJOLOGII.....126

THE CATEGORY OF FREEDOM IN PHILOSOPHY, JURISPRUDENCE AND SOCIOLOGY.....126

Bohdan Kalynovskyi

ORCID ID: 0000-0001-9654-0201

Hanna Romaniuk

ORCID ID: 0009-0008-2722-5679

WZMOCNIENIE NIEZALEŻNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ NARODOWEGO BANKU
UKRAINY W PROCESIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ.....132CONSOLIDATION OF THE INSTITUTIONAL INDEPENDENCE
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION.....132

Liliia Nevara

ORCID ID: 0000-0003-1775-8806

Yelyzaveta Holovko

ORCID ID: 0009-0000-1008-0567

MIEDZYNARODOWA ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA ZA BEZCZYNNOŚĆ KLIMATYCZNĄ PRZEZ PRYZMAT ZOBOWIĄZAŃ ERGA OMNES.....	140
INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY FOR CLIMATE INACTION THROUGH THE PRISM OF ERGA OMNES OBLIGATIONS.....	140

Serhii Fesenko

ORCID ID: 0009-0005-4221-4239

DOŚWIADCZENIA NIEMIEC, POLSKI I FRANCJI W KONTEKŚCIE MODERNIZACJI REGULACJI ADMINISTRACYJNO-PRAWNYCH KONTROLI WYMIARÓW I CIĘŻARU NA UKRAINIE.....	149
EXPERIENCE OF GERMANY, POLAND AND FRANCE IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF DIMENSIONAL AND WEIGHT CONTROL IN UKRAINE.....	149

EDUCATION/PEDAGOGY

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2025.4.1>

KOMPETENCJE PRAWNE DYREKTORA PLACÓWKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO JAKO KATEGORIA PEDAGOGICZNA

Olena Kovalenko

*kandydat nauk pedagogicznych, docent,
docent katedry edukacji przedszkolnej Wydziału Edukacji Pedagogicznej
Kijowskiego Uniwersytetu im. Borysa Grinczenkowa
(Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-5957-7256
o.kovalenko@kubg.edu.ua*

Adnotacja. Przedstawiono ostateczną charakterystykę głównych pojęć badania, a mianowicie: kompetencja, kompetencja, kompetencja prawna, dyrektor placówki oświatowej przedszkolnej, kompetencja prawna dyrektora placówki oświatowej przedszkolnej itp. Przeanalizowano krajowe dokumenty regulacyjne i prawne dotyczące badanego zagadnienia i prześledzono w nich refleksję nad kwestią kompetencji w ogólności i kompetencji prawnych dyrektora placówki oświatowej przedszkolnej. Przedstawiono przegląd wyników badań nad kompetencjami prawnymi przeprowadzonych przez zagranicznych naukowców. Przetworzono wyniki badań naukowych odzwierciedlone w pracach doktorskich krajowych naukowców, rozważono prace naukowców dotyczące kwestii kompetencji w ogólności i kompetencji prawnych, w szczególności określono istotę kompetencji prawnych dyrektora placówki oświatowej przedszkolnej. Scharakteryzowano cechy kompetencji prawnych i ich strukturę. Zidentyfikowano składniki kompetencji prawnych dyrektora placówki oświatowej przedszkolnej: poznawcze, wartościowe, aktywności. Przedstawiono dowód naukowców, że zintegrowane ukształtowanie „kompetencji prawnych” można przedstawić jako jedność komponentów osobowych, epistemologicznych, operacyjnych, proceduralnych i oceniających, które w interakcji zapewniają produktywną działalność prawną i twórczą samorealizację jednostki.

Słowa kluczowe: kompetencja, kompetencja, kompetencja prawna, składniki kompetencji prawnych, dyrektor placówki oświatowo-wychowawczej, kompetencje prawne dyrektora placówki oświatowo-wychowawczej.

LEGAL COMPETENCE OF THE DIRECTOR OF A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AS A PEDAGOGICAL CATEGORY

Olena Kovalenko

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool Education,
Faculty of Pedagogical Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-5957-7256
o.kovalenko@kubg.edu.ua*

Abstract. A definitive description of the main concepts of the study is presented, namely: competence, competence, legal competence, director of a preschool educational institution, legal competence of the director of a preschool educational institution, etc. Domestic regulatory and legal documents on the issue under study were analyzed and their reflection of the issue of competence in general and the legal competence of the director of a preschool educational institution was traced. The results of scientific research reflected in dissertation research are processed, the works of scientists on the issue of competence in general and legal competence are considered, in particular, the essence of the legal competence of the director of a preschool educational institution is determined. The scientists' proof is presented that the integrated formation of "legal competence" can be represented by the unity of personal, epistemological, operational, procedural and evaluative components, which in interaction ensure productive legal activity and creative self-realization of the individual.

Key words: competence, competence, legal competence, components of legal competence, director of a preschool educational institution, legal competence of the director of a preschool educational institution.

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Олена Коваленко

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-5957-7256
o.kovalenko@kubg.edu.ua*

Анотація. Представлена дефінітивна характеристика основних понять дослідження, а саме: компетентність, компетенція, правова компетентність, директор закладу дошкільної освіти, правова компетентність директора закладу дошкільної освіти та ін. Проаналізовані вітчизняні нормативно-правові документи з досліджуваного питання та прослідковано відображення у них питання компетентності загалом і правової компетентності директора закладу дошкільної освіти. Представлено огляд результатів досліджень правової компетентності зарубіжних науковців. Здійснене опрацювання результатів наукових досліджень, відображених у дисертаційних дослідженнях вітчизняних науковців, розглянуто праці науковців з питання компетентності загалом і правової компетентності, зокрема, визначена сутність правової компетентності директора закладу дошкільної освіти. Схарактеризовано особливості правової компетентності та її структуру. Виокремлено компоненти правової компетентності директора закладу дошкільної освіти: когнітивний, ціннісний, діяльнісний. Представлене доведення науковців, що інтегроване утворення «правова компетентність» може бути представлено єдністю особистісного, гносеологічного, операційного, процесуального і оцінювального компонентів, що забезпечують у взаємодії продуктивну правову діяльність і творчу самореалізацію особистості.

Ключові слова: компетентність, компетенція, правова компетентність, складові правової компетентності, директор закладу дошкільної освіти, правова компетентність директора закладу дошкільної освіти.

Вступ. Актуальність компетентнісного підходу в освіті є незаперечною особливо для результативної парадигми та концепції вимірювальної якості освіти. Саме компетентнісний підхід дає можливість те тільки порівнювати освітні програми навчання, власне рівень навченості, а й рівень кваліфікації особи, що є важливим, як зазначають В. Кремень та В. Луговий, в контексті євроінтеграції та глобалізації (Кремень, 2021: 471).

Значення компетентностей для людини О. Пометун вбачає в тому, що вони дозволяють ідентифікувати і розв'язувати проблеми, характерні для певної діяльності. Як інтегрована характеристика особистості компетентність, вказує О. Пометун, містить знання, вміння, ставлення, досвід, поведінкові моделі особистості; є набором знань, умінь, навичок, ставлень, що спеціальним шляхом структуровані та набуваються у процесі навчання. Компетентність – не просто результат навчання, а результативно-діяльнісна характеристика освіти (Бібік, 2004: 17).

Актуальність досліджуваного питання підтверджується необхідністю виконання основних завдань Національної програми правової освіти населення, затвердженої Указом Президента України (2001 р.). Саме цим документом визначено підвищення рівня правової підготовки населення, насамперед учнівської та студентської молоді.

Наразі особливо гостро постає питання про рівень професійної компетентності керівника закладу освіти загалом і закладу дошкільної освіти, зокрема, низкою нормативно-правових документів висуваються вимоги до їх професійних та особистісних якостей і особлива увага приділяється питанню їх правової компетентності. Актуальність цього питання пов'язується з низкою складників, а саме: перехід закладів освіти у режим автономії, а звідси – і питання кадрового менеджменту, і автономія у фінансово-господарських питаннях, і справочинства, і ціла низка інших питань. Як зазначає О. Армейський, у разі, коли кожен суб'єкт здійснює свої права, виконує обов'язки, несе відповідальність за вчинки, рівень його правової компетентності, безсумнівно, проявляється по різному, в залежності від обсягу його правових знань, навичок, рівня правової культури, що і відображається у його поведінці в конкретних правовідносинах

Ще у недалекому минулому питання правової компетентності керівника закладу освіти взагалі не стояло, адже весь тягар вирішення кадрових, фінансово-господарських та інших питань брало на себе районне / міське управління освіти. На сьогодні це – поле відповідальності директора закладу дошкільної освіти та рішення колегіального органу – педагогічної ради.

Чи готові до цього педагогічні працівники, які претендують на посаду директора закладу дошкільної освіти? Чи усвідомлюють високий рівень відповідальності здобувачі освіти спеціальності 012. Дошкільна освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти? Ці та інші дотичні питання означеної проблеми були і є предметом нашого дослідження. Питання методів формування правової компетентності, яке теж опрацьоване нами, буде представлено у наступній статті.

Мета статті – на підставі опрацювання дефінітивної характеристики основних понять дослідження, вітчизняних нормативно-правових документів, аналізу праць науковців щодо компетентності загалом і правової компетентності, зокрема, визначити суть правової компетентності директора закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО), її структуру, особливості формування тощо.

Методи дослідження. У процесі роботи над цією темою нами були використані такі теоретичні методи дослідження, як: аналіз результатів психолого-педагогічних наукових досліджень та літератури, вітчизняних нормативно-правових документів з питань означеної теми для визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, синтез, порівняння визначених теоретичних даних, систематизація та узагальнення.

Основна частина. На першому етапі роботи нами була опрацьована дефінітивна характеристика основних понять дослідження. До них ми віднесли «компетентність», «компетенція», «правова компетентність», «правова компетентність директора закладу дошкільної освіти». Для опрацювання цього питання нами були використані енциклопедії, тлумачні та орфографічні словники, довідники тощо.

Енциклопедія освіти дефініцію «компетентність» / «компетентності» характеризують як ключові поняття компетентнісного підходу для визначення результатів навчання, здобутих кваліфікацій у термінах компетентностей. Методологічно важливі для реалізації цілей освіти на засадах людиноцентризму. Актуальні для результатної парадигми та концепції вимірjuвальної якості освіти (Кремень, 2021: 470).

Поняття «компетентнісний підхід» ця ж Енциклопедія тлумачить як підхід з визначення результатів навчання, здобутих кваліфікацій, що базується на їх описі в термінах компетентностей. К.П. є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей освіти і за своєю сутністю є людиноцентричним (Кремень, 2021: 469).

Дефініцію «компетентність» Новий тлумачний словник української мови визначає як таку, що має достатні знання в будь-якій галузі: яка з чим-небудь добре обізнана; тямуща; яка ґрунтується на знанні; кваліфікована; яка має певні повноваження. Дефініцію «компетенція» цей же словник тлумачить як добру обізнаність з чим-небудь, коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи (Яременко, 2001).

Поняття «компетентність» ряд науковців (Ю. Варданян, О. Дахін, О. Іванова, О. Коваленко, В. Краєвський, Г. Селевко та ін.) розглядають як результат набуття компетенцій.

Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття «право» розтлумачує як: 1) законодавство; здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни, 2) система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю панівного класу або всього народу (Бусел, 2005: 1101).

Схоже тлумачення поняття «право» подає Тлумачний словник української мови, а саме: система норм поведінки, встановлена в суспільстві (Калашник, 2002: 648).

Зауважимо, що тлумачення поняття «правова компетентність» у енциклопедіях, словниках, довідниках тощо нами знайдене не було. Саме тому нами була опрацьована низка наукових досліджень з означеного питання.

І. Романова визначає правову компетентність як комплексну характеристику соціальної дії, в якій в єдності виявляються знання, навички, цінності, особисті установки і свобода поведінки (Романова, 2008), Г. Кошевич під правовою компетентністю педагога розуміє сукупність правових знань, що реалізуються через практичні вміння і навички в ситуаціях професійної діяльності. Під правовою компетентністю фахівця, зазначає О. Кравченко, можна розуміти таку його інтегральну професійно-особистісну характеристику, яка відображає високий рівень правових знань, умінь і навичок, і включає комунікативні здібності й особистісні якості фахівця, спрямовані на створення умов для правового регулювання професійної діяльності. Правову компетентність фахівця можна розглядати як готовність, яка полягає у здійсненні комплексу заходів з правової підтримки й захисту особистості.

Вивчення суті професійної компетентності фахівця, зазначає О. Кравченко, дозволяє зробити висновок про те, що правова компетентність є її підструктурою. Отже, правова компетентність є якісною характеристикою суб'єкта правовідносин, яка визначає високий рівень усвідомлення норм права, розвитку професійно важливих і особистісно ділових якостей і ціннісних орієнтацій, що відображають ступінь розвитку правових уявлень.

На другому етапі дослідження нами були опрацьовані вітчизняні нормативно-правові документи, у яких знайшли відображення основні поняття нашого дослідження. Це такі документи, як: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про дошкільну освіту», «Державний стандарт дошкільної освіти» та інші.

За Законом України «Про освіту» (2017 р.) компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та ін. особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Компетентність є результатом освітньої діяльності/результатами навчання та у стандартизованому форматі визначають кваліфікації випускників.

Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) термін «компетентність» трактує у такому значенні як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

Ідентично термін «компетентність» подається у Законі України «Про дошкільну освіту» (2024 р.), у ст.1, а саме: динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистісних якостей, що визначає здатність дитини успішно соціалізуватися і здобувати формальну, неформальну та інформальну освіту.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.) зазначено, що компетентність це – динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ставлень, які визначають уміння скористатися знаннями або шукати інші знання, що й характеризує найважливіші життєві навички,

здатність особи успішно вирішувати життєві проблеми, проводити професійну та подальшу навчальну діяльність.

У Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020 р.) зазначено, що теоретико-методологічне ядро Концепції становлять: філософське осмислення освіти як соціокультурного феномену, в якому пріоритетними є цінності гуманізму, людяності, толерантності, соціальної відповідальності; особистісний, діяльнісний та компетентнісний підходи; дитиноцентрична модель освітнього процесу. А серед переліку цінностей вікових періодів розвитку дитини дошкільного віку названі такі, як: спрямованість на особистісне зростання дитини, набуття дошкільної зрілості в різних видах дитячої діяльності, формування базових компетентностей: комунікації, креативності, критичного мислення тощо.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.) компетенція – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. У документі також визначено поняття предметної компетенції як сукупності знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій.

Ключовим поняттям у критеріях оцінки ефективності та якості освіти, як зазначено у Державному стандарті дошкільної освіти (2021 р.), виступає категорія сформованих у дитини компетентностей, які вказують на можливість активно проявляти особистісні надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності. Категорія компетентності та характеристика її вікових особливостей стали предметом ретельного аналізу та конкретизації у оновленій редакції Державного стандарту дошкільної освіти. Очікуваний результат розвитку дитини за стандартом освіти – компетентності.. Набуття дитиною особистого досвіду в різних видах діяльності – це ключовий шлях становлення компетентностей.

Ще один документ, опрацьований нами, був Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» (2021 р.). У цьому документі виокремлені загальні компетентності директора ЗДО, подане їх тлумачення та очікування від претендента на зазначену посаду, а саме: громадянська, соціальна, культурна, цифрова, підприємницька та етична компетентності.

Слід зазначити, що питання правової компетентності директора ЗДО у цьому документі не виокремлене. Однак, воно розкривається у змістовому наповненні громадянської компетентності: «Здатність діяти відповідально та свідомо; реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства і громадянина держави, усвідомлювати свої обов'язки і відповідальність перед суспільством/громадою за результати професійної діяльності, усвідомлювати цінності ... верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні», а також у трудових функціях: «Здатність забезпечити дотримання правил пожежної безпеки, цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, вимог санітарного законодавства, законодавства про безпечність та якість харчових продуктів під час освітнього процесу», «Здатність ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність закладу дошкільної освіти», «Здатність керуватися в управлінській діяльності законодавством України».

Цитування кількох вітчизняних нормативно-правових документів з питання формування і виявлення компетентності, починаючи від здобувача освіти до директора ЗДО підтвердило пильну увагу означеному питанню на різних рівнях освіти в Україні.

На третьому етапі дослідження нами були опрацьовані результати дисертаційних досліджень з означеного питання, посібники, окремі статті тощо. Питання правової компетентності фахівця були і є предметом дослідження як вітчизняних (Н. Бібік, А. Глузман, М. Горбушина, Н. Давидова, В. Казимирчук, Я. Кічук, О. Кравченко, В. Кремень, В. Кудрявцев, О. Літінська, В. Луговий, О. Овчарук, В. Олійник, Л. Рябовол, Ж. Тощенко та ін.), так і зарубіжних фахівців (П. Бурдєс, П. Друкер, Х. Мюнклер, Т. Парсонс, Т. Стюарт та ін.).

Опрацьовані нами результати дисертаційних досліджень з означеного питання ми умовно розподілили на кілька груп. До першої групи ми віднесли дисертаційні дослідження щодо формування правової компетентності (І. Глухов, Г. Камишнікова, О. Лісовець, І. Перегняк, В. Пугач, Н. Розіна, В. Харківський та ін.). До другої групи – дисертаційні дослідження з питань правового виховання (С. Василина, О. Попадич та ін.). До третьої групи – дисертаційні дослідження щодо формування різних видів компетентностей, а саме: О. Васюта – здоров'язберігаюча компетентність; Ю. Гвоздецька, Т. Яворська – професійні компетентності та ін.

Зокрема, В. Луговий наголошує на тому, що недостатньо лише формувати у студентів знання та уміння, пов'язані з галуззю права; натомість необхідно розробляти педагогічну систему формування правової компетентності (мету, завдання, принципи, зміст, структуру і компоненти соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників), що і представлено у дослідженні; недостатню теоретичну розробленість проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі виокремлює В. Харківський, відсутність комплексного вивчення даної проблеми, необхідність розроблення структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; Г. Камишніковою було не тільки уточнено суть, функції і змістове наповнення структурних компонентів правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму, а й теоретично обґрунтовано, розроблено і апробовано технологію її формування у студентів, що реалізується на основі врахування специфічно-правового ядра (цивільних, кримінальних, міжнародних правових норм) професійної діяльності фахівців. Зазначена технологія складається з трьох блоків (концептуально-цільовий, змістово-процесуальний

і контрольньо-результативний) та реалізується за мотиваційно-спонукальним, організаційно-змістовим і контрольньо-корегувальним етапами. Дисертанткою доведена ефективність використання цієї технології; у дослідженні І. Перегняка розкрито правову компетентність як предмет наукового дослідження, вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах, вдосконалено структурно-компонентний склад поняття «правова компетентність» військовослужбовців, надано змістову характеристику структури правової компетентності у військовослужбовців, створено спеціальні електронні тренажери з адміністративно-юрисдикційної діяльності та тренажер з навігації для виконання курсантами окремих теоретичних операцій і практичних завдань тощо; досліджуючи питання формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах, Н. Розіна свою увагу зосередила на обґрунтуванні педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників та розробці методики з відповідним навчально-методичним комплексом на прикладі професій, які здобувать (муляр, штукатур, плиточник тощо).

Окрім дисертаційних досліджень нами були опрацьовані підручники, посібники, окремі публікації з теми дослідження. Як вказує Я. Кічук, для сучасних наукових уявлень про компетентнісний підхід характерним є здебільшого визнання, що компетенція є необхідним складником компетентності, а компетентність є універсальним виміром успішної діяльності фахівця. На думку ряду дослідників, саме цей підхід доводить, що головне – не стільки поінформованість особистості, а її вміння розв'язувати проблеми, що вимагають нових завдань, проєктування і оцінювання нового досвіду, рефлексії та контролю щодо ефективності обраного шляху відповідно до розв'язання проблеми, що виникає. За влучним висловлюванням Я. Кічука, компетентність це – «доведена готовність особистості до діяльності» (Кічук, 2008: 143).

Характеризуючи поняття «правова компетентність», Я. Кічук стверджує, що вона є життєво важливою, оскільки будь-який віковий період людини вимагає спроможності співвідносити свої дії з чинним законодавством, актуалізуючи погляди, уявлення, переконання стосовно того, що є правомірним або неправомірним. Сучасна юридична педагогіка конкретизує якості, які характеризують соціальний бік правомірної поведінки особистості: позитивність, підконтрольність, свідомість, добровільність, соціальна значущість тощо.

Огляд результатів досліджень правової компетентності зарубіжних науковців представляє у своїй роботі Д. Коваленко. Зокрема, Т. Парксон обґрунтовує диференційованість правової компетентності, її незалежність від традицій, досвіду і ціннісних орієнтацій; П. Дракер і Т. Стюарт зазначають, що правова компетентність досягається використанням правового знання як методології для отримання конкретних результатів; П. Бардье визначає її як перерозподіл правових ресурсів, які структурують ієрархію рівнів соціального управління; Х. Мюнклер досліджує такий напрям правової компетентності, як громадянську. Він тлумачить це поняття як сукупність передумов для того, щоб реалізувати права і щоб виконувати обов'язки, які обумовлені статусом громадянства. Значущість правової компетентності не лише в професійній, але й у позапрофесійній діяльності відстоюють О. Кравченко, Дж. Равен та ін. (Коваленко, 2013: 197).

М. Томчук, А. Якименко та ін. під поняттям правової компетентності як складової професійної компетентності розуміють глибину і характер поінформованості працівника щодо правових засад професійної діяльності, а також його здатність до ефективної реалізації права у своїй практичній діяльності. У вузькому змісті правова компетентність включає знання, вміння, навички, а також способи їхньої реалізації в професійній діяльності, спілкуванні і саморозвитку особистості.

Слід зазначити, що ряд науковців (О. Гуменюк, Д. Коваленко, М. Михайленко, Л. Рябовол та ін.) правову компетентність трактують як цілісне, складне та інтегроване утворення. Компоненти правової компетентності виокремлюють по-своєму, а саме: мотиваційний, когнітивний, аксіологічний і діяльнісно-творчий. Характеризуючи ці компоненти правової компетентності майбутнього фахівця, Д. Коваленко, цитуючи Я. Кічука, підкреслює, що інтегроване утворення «правова компетентність» може бути представлене єдністю особистісного, гносеологічного, операційного, процесуального і оцінювального компонентів, що забезпечують у взаємодії продуктивну правову діяльність і творчу самореалізацію особистості. Особистісна складова виявляється в мотивації вибору правомірних варіантів поведінки, гносеологічна – у правових знаннях, операційна – в пізнавальних і практичних вміннях поводитись у сфері правового регулювання, процесуальна – у технологічних аспектах законослухняної діяльності, оцінювальна – репрезентує комплекс ставлень особистості до порушень законності і правопорядку (Коваленко, 2025: 71-72).

І. Огороднійчук та ін. виокремлюють такі рівні правової компетентності, як повсякденний рівень (первинний), що виявляється у вчинках, діях, згідно з логікою своєї правової компетентності, практичне застосування знань у правовому просторі та теоретичний рівень.

Рядом авторів перераховуються такі ключові якості, що входять до правової компетентності: адаптивну (що дозволяє адаптуватись в певному правовому просторі), комунікативну (здібність узгодження питань професійної діяльності з існуючим законодавством і правом), мовленнєву (здібність передавати і виражати інформацію у правовому аспекті), юридичну (формування умінь оперувати юридичними категоріями), прогностичну (здібність передбачати розвиток конкретної ситуації, бачити проблеми, що виникають, наслідки, знаходити їх правильне рішення з точки зору законодавства), компенсаторну (вміння знаходити вихід із ситуації, відносно якої відсутні закони, які її визначають), навчально-пізнавальну (удосконалення загальнонавчальних навичок працювати з документами, розуміти сенс законів, знати юридичну термінологію і вміти нею користуватись) (Огороднійчук, 2014: 120).

Нами також були опрацьовані результати досліджень С. Нетьосова, Л. Рябовол та ін., які виокремлюють структурні складові правової компетентності особистості учнів. Л. Рябовол, зокрема, зазначає, що ці компоненти взаємопов'язані і взаємообумовлені. А передумовою формування правової компетентності є спеціальні знання з навчальної дисципліни, що детермінують наявність когнітивного компонента (Рябовол, 2011: 89).

Заслуговує на увагу, на нашу думку, позиція Л. Ніколенко та ін. дослідників про те, що вміння вчитися є ключовою компетентністю професійного розвитку педагога, що полягає у необхідності постійного підвищення фахового рівня педагога, не зважаючи на освіту, стаж роботи, рівень сформованих компетентностей: «вміння вчитися – найважливіший складник професії педагога, який виявляється у використанні прийомів розумової діяльності щодо низки навчальних ситуацій. Це – організація свого часу, планування роботи, контролювання своєї діяльності, знаходження необхідної інформації, вибір відповідних методів учіння, співпраця з іншими людьми. Успіх самоосвітньої діяльності педагогів із розвитку правової компетентності, зазначають дослідники, залежить від сформованого рівня самоосвітньої компетентності, здатності до само-рефлексії, вміння вільно орієнтуватись в інформаційному просторі та працювати з правовою інформацією (Ніколенко, 2017: 257).

Принциповим для нас є позиція Л. Рябовол щодо формування правової компетентності. Науковиця зазначає, щоб сформувалася правова компетентність, право повинне перейти в ціннісні установки, отримати емоційне забарвлення, стати внутрішнім переконанням особистості, набути для неї значення, що дозволить їй оцінювати та з цих позицій розв'язувати проблеми, які виникають у різних сферах життя та діяльності (Рябовол, 2011).

Отже, окреслюючи сутність і складові правової компетентності директора ЗДО, керуючись позицією Л. Рябовол, ми сформулювали наступне: це – здатність особистості цілісно реалізовувати у своїй практичній діяльності знання, відповідні вміння і навички, цінності та ставлення, набути в процесі навчання / самоосвіти; містить когнітивний, ціннісно-мотиваційний і практично-поведінковий компоненти (Рябовол, 271).

Висновки. Таким чином, на підставі опрацювання дефінітивної характеристики основних понять дослідження, вітчизняних нормативно-правових документів, аналізу праць науковців щодо компетентності загалом і правової компетентності, зокрема, нами була визначена сутність поняття правової компетентності директора закладу дошкільної освіти, підходи до її структурування та окреслені особливості її формування.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.
2. Енциклопедія освіти. За ред. В. Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер. 2021. 1144 с.
3. Кічук Я. Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі. *Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна*. Л. 2008. 23. С. 141–148.
4. Коваленко Д. Професійно-правова компетентність інженера-педагога як мета професійно-правової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. 33(86). С. 194–201.
5. Коваленко Д. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно – правової підготовки фахівця. *Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2025. 1. С. 69–74.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики): монографія. Н. М. Бібік та ін.; заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
7. Національний освітньо-науковий глосарій. В. І. Луговий та ін.; Нац. акад. пед. наук України; ред. В. Г. Кремень та ін. Київ: ТОВ «КНВІ ПРИНТ», 2018. 272 с.
8. Ніколенко Л. Т. Уміння вчитися як ключова компетентність професійного розвитку педагога. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології : тези II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції* (м. Київ, 28.04. 2017 р.). Київ : ЦПППО. 2017. С. 256–259.
9. Новий тлумачний словник української мови. У 3-х т : 42 000 слів. Т. 1. А – К . В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. 2-ге вид., випр. Київ: Аконт. 2001. 926 с.
10. Огороднійчук І. Сутність і структура поняття «правова компетентність» майбутніх інженерів. *Педагогічний дискурс*. 2014. № 17. С.117-122.
11. Романова І. А. Компетентнісний підхід до правової підготовки студентів. *Педагогіка і психологія*. 2008. 33. С. 26–35.
12. Рябовол Л. Правова компетентність учня як сучасна мета навчання правознавства. *Педагогічні науки*. 2011. 60. С. 88–92.
13. Рябовол Л. Правова предметна компетентність: поняття, структура, правові предметні компетенції. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Серія Педагогічні науки*. 121 (II). С. 268–273. Режим доступу: <https://core.ac.uk/reader/53035619> (Дата звернення: 19.07.2025 р.).
14. Тлумачний словник української мови. за ред. В.С. Калашника. Х.: Прапор. 2002. 992 с.
15. Drucker P.F. The Educational Revolution. *Social Change: Sources, Patterns, and Consequences*. – N.Y., 1973. P. 236.
16. Stewart T.A. Intellectual Capital. *The New Wealth of Organizations*. N.Y.-L.: Doubleday / Currency. 1997. 277 P.
17. Munkler H. Der kompetente Burger. *Politische Beteiligung und Burgerengagement in Deutschland*. Bonn. 1997. S. 153–172.

References:

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Ukl. i hol. red. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: VTF «Perun». 2005. 1728 p. (in Ukrainian).
2. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]. Za red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter. 2021. 1144 p. (in Ukrainian).
3. Kichuk Ya. Pravova kompetentnist maibutnoho fakhivtsia – priorytetne zavdannia hromadianskoi osvity u vysshchii shkoli [Legal competence of a future specialist is a priority task of civic education in higher education]. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriiia pedahohichna*. L. 2008. issue 23. pp. 141–148. (in Ukrainian).
4. Kovalenko D. Profesiino-pravova kompetentnist inzhenera-pedahoha yak meta profesiino-pravovoi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia [Professional and legal competence of an engineer-pedagogue as the goal of professional and legal training of a future specialist]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vysshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2013. issue 33(86). pp. 194–201. (in Ukrainian).
5. Kovalenko D. Profesiino-pravova kompetentnist maibutnoho inzhenera-pedahoha yak rezultat profesiino – pravovoi pidhotovky fakhivtsia [Professional and legal competence of a future engineer-pedagogue as a result of professional and legal training of a specialist]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho nats. ped. un-tu im. V. Hnatiuka. Seriiia: pedahohika*. 2025. issue 1. pp. 69–74. (in Ukrainian).
6. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy (Biblioteka z osvitnoi polityky): monohrafiia. Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects (Educational Policy Library): monograph]. N. M. Bibik ta in.; zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv: K.I.S., 2004. 112 p. (in Ukrainian).
7. Natsionalnyi osvitno-naukovyi hlosarii [National Educational and Scientific Glossary]. V. I. Luhovyi ta in.; Nats. akad. ped. nauk Ukrainy; red. V. H. Kremen ta in. Kyiv: TOV «KNVI PRINT», 2018. 272 p. (in Ukrainian).
8. Nikolenko L. T. Uminnia vchytysia yak kliuchova kompetentnist profesiinoho rozvytku pedahoha [The ability to learn as a key competency in the professional development of a teacher]. *Profesiinyi rozvytok fakhivtsiv u systemi osvity doroslykh: istoriia, teoriia, tekhnolohii : tezy II-yi Vseukrainskoi Internet-konferentsii* (m. Kyiv, 28.04. 2017 r.). Kyiv : TsIPPO. 2017. pp. 256–259. (in Ukrainian).
9. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. U 3-kh t : 42 000 sliv. T. 1. A – K. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. 2-he vyd., vypr. Kyiv: Akonit. 2001. 926 p. (in Ukrainian).
10. Ohorodniichuk I. Sutnist i struktura poniattia «pravova kompetentnist» maibutnikh inzheneriv [The essence and structure of the concept of "legal competence" of future engineers]. *Pedahohichnyi dyskurs*. 2014. issue 17. pp. 117–122. (in Ukrainian).
11. Romanova I. A. Kompetentnisnyi pidkhid do pravovoi pidhotovky studentiv [Competency-based approach to legal training of students]. *Pedahohika i psykholohiia*. 2008. issue 33. pp. 26–35. (in Ukrainian).
12. Riabovol L. Pravova kompetentnist uchnia yak suchasna meta navchannia pravoznavstva [Student's legal competence as a modern goal of legal education]. *Pedahohichni nauky*. 2011. issue 60. pp. 88–92. (in Ukrainian).
13. Riabovol L. Pravova predmetna kompetentnist: poniattia, struktura, pravovi predmetni kompetentsii.ta zvernennia [Legal subject competence: concept, structure, legal subject competences]. *Naukovi zapysky Kirovohrads'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vinnychenka. Seriiia Pedahohichni nauky*. issue 121 (II). pp. 268–273. Rezhym dostupu: <https://core.ac.uk/reader/53035619> (Data zvernennia: 19.07.2025). (in Ukrainian).
14. Tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Za red. V.S. Kalashnyka. Kh.: Prapor. 2002. 992 p. (in Ukrainian).
15. Drucker P.F. The Educational Revolution [The Educational Revolution]. *Social Change: Sources, Patterns, and Consequences*. – N.Y., 1973. p. 236.
16. Stewart T.A. Intellectual Capital [Intellectual Capital]. *The New Wealth of Organizations*. N.Y.-L.: Doubleday / Currency. 1997. 277 p.
17. Munkler H. Der kompetente Burger [Der kompetente Burger]. *Politische Beteiligung und Burgerengagement in Deutschland*. Bonn. 1997. pp. 153–172.